УДК 330.59; 316.442; 323.212

Антоніна Радіонова
PhD з економіки, доцент кафедри комерційної діяльності і логістики,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СВОЄРІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ БЕЗУМОВНОГО БАЗОВОГО ДОХОДУ В УКРАЇНІ ТА СТАВЛЕННЯ ДО НЬОГО НАСЕЛЕННЯ

THE UNIQUENESS OF THE IMPLEMENTATION OF UNCONDITIONAL BASIC INCOME IN UKRAINE AND THE POPULATION'S ATTITUDE TOWARDS IT

Abstract. *The article describes the conditions for the introduction of unconditional basic income (UBI) in Ukraine. The roles of the public and private sectors in this process are described, and what steps (measures) are taken regarding the implementation of the UBI. It is proved that the payments of international organizations and state aid to internally displaced persons during the armed conflict in 2022 correspond to the concept of guaranteed income. Here are presented the interim results of an absentee survey of the population of Ukraine regarding their attitude to the introduction of basic income in Ukraine. This citizen's survey indicates an incomplete understanding of them the essence of the UBI's concept, but it demonstrates the respondent's attitude to payments and the desire of citizens to work better, more efficiently and learn more for this.*

В Україні тривалий час назрівало питання щодо формування простору економічної справедливості в сфері соціальної політики. Вітчизняні інтернет-видання протягом останніх двох років активно публікували інформацію про розуміння та ймовірність впровадження безумовного базового доходу (далі — ББД) в країні, його переваги і недоліки, можливі джерела його фінансування для держави. У наукових колах розглядалася така концепція соціальної політики радше як один із альтернативних, але малоймовірних, варіантів оновлення вектору й моделі соціального захисту вразливих верств населення за прикладом закордонних експериментів, схиляючись до вже існуючих базових послуг на кшталт гарантованих Конституцією України безкоштовних освіти (ст. 53) та медицини (ст. 49) [1]. Однак, здається, що вітчизняний публічний сектор повсякчас ухиляється від виголошення офіційної позиції щодо базового доходу для українців [2, с. 35].

Утім, активні громадяни не втрачають надії викликати політиків на відверте обговорення щодо розгляду питання про базовий

дохід як інструмент подолання бідності та скорочення нерівності в країні: з 2017 р. подано 11 електронних петиції до офісу Президента України (6 з них у 2019 р.) [3] та одну до Верховної ради України [4], які так і не отримали необхідної кількості підписів співвітчизників. А ініційований у 2020 р. громадським активістом благодійний краудфандинговий проєкт (за прикладом успішного німецького проєкту) зі збору коштів для розіграшу серед бажаючих учасників щомісячних виплат протягом року й досі не назбирав необхідної суми, навіть для першого учасника [5]. Очевидно, що назрілий у суспільстві запит щодо безумовного базового доходу мав би сприяти принаймні державним ініціативам соціологічних досліджень у цій сфері, але вони не проводяться.

Переобтяжена численними соціальними видатками і виплатами малозахищеним верствам населення, учасникам бойових дій, внутрішньо переміщеним особам та ін. Україна продемонструвала у 2021 р. кілька яскравих прикладів власного рішення стосовно впровадження ББД — виплати одноразової допомоги на суму 8 000 грн фізичним особам-підприємцям і найманим працівникам, що постраждали від впровадження карантинних заходів через пандемію *Covid-19,* забезпечення одноразових виплат усім бажаючим у сумі 1000 грн двічі вакцинованим громадянам на стимулювання попиту у сферах, що постраждали найбільше від карантинних заходів (а з 2 березня ця програма вже не мала обмежень щодо напрямів витрачання коштів громадянами), та підтримка у сумі 6500 грн протягом березня 2022 р. найманим працівникам приватного сектору, які втратили роботу і доходи через російську інтервенцію, через проєкт «еПідтримка». До речі, остання згадується постійним дописувачем на сайті Всесвітньої організації базового доходу як приклад ББД [6].

З початку війни Росії з Україною державні допомоги населенню з бюджету, міжнародні цільові грошові підтримки благодійних та світових організацій (табл. 1) також розглядаються західними дослідниками як один із кроків до виплат універсального базового доходу [7], хоча з боку вітчизняного публічного сектору вони розцінюються як виконання зобов'язань у сфері соціальної допомоги та підтримки внутрішньо переміщених осіб. У той час як у ПРООН прогнозується, що затяжна та тривала війна може спричинити бідність серед 90 % населення України [8]. Зазначимо, що в основі цих виплат криються дві суперечливі обставини, що не притаманні ББД, — одноразовість (натомість ББД є періодичними виплатами протягом деякого періоду) та наявність умов для отримання коштів (базовий дохід є безумовним). Це дає підстави стверджувати,

що вказані кошти відносяться до забезпечення гарантованого базового доходу вразливим групам населення в умовах збройного конфлікту для недопущення поглиблення бідності.

Таблиця 1

ВИПЛАТИ ГРОМАДЯНАМ УКРАЇНИ У БЕРЕЗНІ-ЧЕРВНІ 2022 Р. У ЗВ'ЯЗКУ З ПОЧАТКОМ ВІЙНИ РОСІЇ З УКРАЇНОЮ

Щомісячна сума	Суб'єкт, фонд, що виплачує кошти	Термін виплат	Умови, особливості
6500 грн	«еПідтримка», державна програма	одноразово	ФОП та найманим працівникам, які втратили джерела доходів через війну в Україні, зареєстровані протягом березня 2022 р. (крім працівників бюджетних установ)
2000 грн дорослим і 3000 грн дітям/особам з інвалідністю	Державна програма для ВПО	щомісячно	соціальна допомога зареєстрованим внутрішньо переміщеним особам у 2022 р. (станом на 11 травня 2022 р. понад 8 млн ВПО)
2220 грн	програми ООН від ЮНІСЕФ «Спільно», Агентства ООН у справах біженців, Всесвітньої продовольчої програми ООН, Міжнародної організації з міграції, Норвезької ради у справах біженців	Протягом трьох місяців	Виплати надаються вразливим домогосподарствам (ВПО) на кожного члена родини, але не більше ніж на трьох осіб з будь-якої вказаної організації
2500 грн	Місія Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні спільно з Товариством Червоного Хреста України	Щонайменше протягом 1 місяця (очевидно, в межах виділеного трансферу і чисельності ВПО)	Переміщеним і соціально незахищеним особам, що проживали в зоні бойових дій і постраждали від збройного конфлікту (виділено 2,4 млрд грн)
$75	криптобіржа Binance	Протягом трьох місяців	Для внутрішньо переміщених осіб (виділено 1,2 млн доларів)

Радник Президента України з економічних питань О. Л. Устенко у квітні 2022 р. наголосив на формуванні фонду відновлення України, який, як очікується, буде поповнюватися замороженими активами Центрального банку Росії у різних країнах (приблизно 350 млрд дол.), заарештованими активами російської номенклатури (близько 150 млрд дол. на 24.05.2022), знайденими у світі спеціальними трекінговими групами прихованими додатковими активами, незаконно вивезеними з Росії (кілька сотень мільярдів дол.), ресурсів згідно з заяв Європейського Союзу та його окремих учасників, США, країн «Великої сімки» [9]. Крім того, джерелами фондування можуть бути міжнародне донорство і гранти, вітчизняний і закордонний краудфандинг, контрибуції і репарації від РФ по закінченню війни, дивіденди від природних ресурсів і прогресивне оподаткування доходів, статків у майбутньому.

Серед напрямів зазначеного плану — повного відшкодування втрат, відновлення соціальної інфраструктури, відбудова втрачених активів з кращими технологіями — є розробка курсу щодо впровадження безумовного базового доходу в Україні у розмірі кількох тисяч гривень протягом тривалого періоду, що використовуватиме налагоджений механізм онлайн нарахувань «еПідтримки» та її аналог офлайн для тих, хто не має смартфонів. Обґрунтуванням такого рішення є необхідність втримати від надмірної міграції населення у розвинуті країни, де пакет соціальних послуг для українців та заробітні плати перевищують вітчизняні показники, фінансово заохотити біженців з країни повернутися назад [9].

Щодо ставлення українців до безумовного базового доходу в цілому, то за нашим попереднім дослідженням у вигляді заочного інтерв'ю з респондентами у віці 16-54 р. (наразі йдеться про поки що проміжні 80 осіб з 4 областей України та столиці) 27,2 % опитаних однозначно підтримують впровадження ББД і ще 45,7 % ймовірно підтримали б його, 12,3 % респондентів — не підтримують ББД і 14,8 % не визначилися з відповіддю. При якісному аналізі респондентів виявилося, що добре ознайомленими з концепцією ББД або дещо про неї чули є молоді люди у віці 16–40 рр., що проживають у містах. Негативні відповіді (10) щодо безумовного доходу дали респонденти, які не знають нічого про ББД або дещо про нього чули та проживають у Києві (7), Полтаві (1), м. Стрий (1), Кривому Розі (1). Сільське населення практично не знайоме з базовим доходом. Серед усіх опитаних щодо розміру базового доходу більшість (35,8 %) схиляється до величини,

рівній діючому прожитковому мінімуму 2393 грн та ще 13,6 % респондентам буде достатньо виплат у сумі близько 3,5 тис. грн, 19,8 % ратують за розмір мінімальної зарплати в 6500 грн, а кожен десятий хоче отримувати такий дохід у межах середнього довоєнного заробітку по країні. Близько половини опитаних вважають, що виплати базового доходу (у будь-якому розмірі) сприятиме подоланню нерівності, підвищенню добробуту й зменшить хвилювання щодо нестачі грошей. При цьому респонденти не відмовилися б від роботи (2 осіб або 5,8 % відмовилися), а отримані гроші у першу чергу б витрачали на освіту та саморозвиток (45,7 %), подорожі (40,7 %) та придбання житла або автомобіля (39,5 %), 30,9 % накопичували кошти для інвестування в активи чи власний бізнес, що було б доречно в умовах поствоєнної відбудови.

Отже, назріле в пандемічні довоєнні часи питання про імплементацію безумовного базового доходу в Україні під час збройного конфлікту стало вже порядком денним для урядових комісій, що працюють над планом відновлення України під час і по закінченню війни. Подібне рішення підвищить платоспроможний попит та спрямує частину цих безповоротних виплат і розвиток бізнесу та економіки в цілому.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Законодавство України* : база даних / Верховна Рада України. Дата оновлення : 01.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#top (дата звернення 21.06.2022).
2. Радіонова А.С. Актуалізація універсального базового доходу в пандемічний і постпандемічний періоди. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №24. С. 31-37. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.24.31.
3. Електронні петиції. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*: сайт. URL: https://petition.president.gov.ua/ (дата звернення 21.06.2022).
4. Електронні петиції. *Верховна рада України*: сайт. URL: https://itd.rada.gov.ua/ (дата звернення 21.06.2022).
5. Клуб дослідників базового доходу «БУДУ!»: сайт. URL: https://budu.club/ (дата звернення: 21.06.2022).
6. Ukraine's Basic Income: an antidote to war. *BIEN*: site. URL: https://basicincome.org/news/2022/04/ukraines-basic-income-an-antidote-to-war/ (date accessed: 21.06.2022).
7. Knight P.The Evolution of Ukraine's Income Support Program. *BIEN*: site. April 2, 2022. URL: https://basicincome.org/news/2022/04/the-evolution-of-ukraines-income-support-program/ (date accessed: 21.06.2022).

8. Nebehay S. Ninety percent of Ukrainian population could face poverty in protracted war — UNDP. *Reuters*. 16 March 2022. URL: https://www.reuters.com/world/ europe/ninety-percent-ukrainian-population-could-face-poverty-protracted-war-undp-2022-03-16/ (date accessed: 21.06.2022).

9. Johnson S., Ustenko O. A Basic Income for Ukrainians, Paid for with Frozen Russian Assets. *Politico*. April 3 2022. URL: https://www.politico.com/ news/magazine/2022/03/02/frozen-russian-assets-humanitarian-relief-00013286 (date accessed: 21.06.2022)

УДК 338.1:311](477):[616.98-036.21:578.834

Аліна Барвінок

PhD, старший науковий співробітник НДІ Економічного розвитку КНЕУ імені Вадима Гетьмана, головний науковий співробітник Інституту системних статистичних досліджень, Research Fellow в Університеті Західно-Капської провінції (University of Western Cape) Південно-Африканської Республіки

СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ЕКОНОМІЧНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ ТА ІНШИХ КРАЇНАХ СВІТУ

STATISTICAL ASSESSMENT OF THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE ECONOMIC SITUATION IN UKRAINE AND OTHER COUNTRIES

Всесвітня організація охорони здоров'я офіційно проголосила коронавірусну хворобу пандемією на початку березня 2020 року. Хоча спалах захворювання розпочався у середині грудня 2019 року в місті Ухань у центральному Китаї.

За цей час пандемія суттєво вплинула на тренди розвитку світової економіки, не залишивши осторонь жодної країни. Перш за все, це пов'язано із жорсткими карантинними заходами, які ввели уряди багатьох країн: закриття торгово-розважальних центрів; заборона відвідування усіх масових заходів; обмеження у пересуванні як у межах країни, так і при перетині її кордонів; скорочення виробництва (через встановлення лімітів одночасного перебування працівників в одному приміщенні) тощо.

Метою доповіді є статистичне оцінювання впливу пандемії на економічну ситуацію в Україні та інших країнах світу.

Пандемія коронавірусу COVID-19, яка протягом кількох місяців поширилася майже на всі континенти і охопила 80 % країн світу — це перевірка людства на здатність протидіяти загаль-